

"לא תוכל לאכול בשעריך": יכול אתה! אבל אינך רשאי

מה לומדים מההסכם עם הפלישתים?...

אבל ברית זו אין לה זכר במקרא! ולמה לא נימק רש"י בגלל הברית שכרת עם אבימלך [המפורשת במקרא]?

כפי שאמנם פירש"י יהושע טו, סג לא יכלו בני יהודה להוריקם – שנינו בספרי: רבי יהושע בן קרחה אומר יכולין היו, אלא שלא היו רשאים מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, ויבוסים זה לא על פס האומה היה, אלא מגדל דוד שהיה צירוקלים ושמנו יבוס, ובני אותו מחוז מפלשתים היו [=צאצאי-אבימלך] וכו'...

- גם לא מובן: לשם מה התוספת: 'והוא שנאמר: כי אם הסירך העוורים והפסחים?' [פרשנות בס' שמואל?]

ה'קוד' של 'לא תוכל' במקרא:

הלגיטימיות לפירוש 'אינך רשאי' – היא כאשר איסור התורה גורם שהדבר 'בלתי אפשרי לביצוע'!

[לא בגלל שהאיסור כמוהו כ'אזיקים'... – שהרי לא נאמר כן בכל הלאוים - אלא שבאמת יש כאן 'אי יכולת' מהיבט מסויים.]

יש בזה כמה אופנים של 'אי יכולת':

ופירש"י:

(כג) לא יוכל העם – איני לריך להעניד בהם שהרי מותרין ועומדין הם היום ג' ימים ולא יוכלו לעלות שאין להם קשות:

דוגמה נוספת לקמן:

ספר דברים פרק לא

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא וַיִּדְוֶד אֶמֶר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן:

ופירש"י:

לא אוכל עוד ללכת ולבוא – ... מהו לא אוכל? איני רשאי! שניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע:

מדוע א"כ נזקק רש"י לדברי נביאים בני"ך?

מקורו של רש"י - בספרי פרשת ראה פסקא כ לא תוכל לאכול בשעריך. ר' יהושע בן קרחה אומר יכול אני אבל איני רשאי. כיוצא בו אתה אומר: "ואת היבוסים יושבי ירושל' לא יכלו להורישם" יכולים היו אבל אינך רשאים:

- רש"י האריך כדי להסביר לתלמיד: מדוע 'אינם רשאים' להורישם? והלא נצטוו על כיבוש הארץ? [אלא זה בגלל ההסכם על מערת המכפלה]

ספר דברים פרק יב

(יז) לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבְכַרְתָּ בְּקֶרְךָ וַצֹּאנְךָ וְגו'

רש"י על דברים פרק יב פסוק יז

(יז) לא תוכל – צא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל – רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אבל אינך רשאי. כיוצא בו ואת היבוסים יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להוריקם יכולים היו אלא שאינן רשאים לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה ולא יבוסים היו אלא חתיים היו אלא על פס העיר שקמה יבוס כך מפורש בפרקי דר' אליעזר והוא שנאמר כי אם הסירך העורים והפסחים. לורות שכתבו עליהם את השבועה:

- מדוע נזקק רש"י לריב"ק – הלא כבר פירש כן בפשטות - מבלי סימוכין?

ספר שמות פרק יט

(כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְדֹוֹד לֹא יוּכַל הָעָם לְעֹלֹת אֶל הָרַם סִינַי כִּי אֲתָה הַעֹדֶתָהּ בָּנוּ לֵאמֹר הַגְּבַל אֶת הָהָר

שחוטי חוץ

ספר דברים פרק יב

(יג) **השֹׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עִלְתֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּרְאֶה:**

רש"י:

(יג) השמר לך – (ספרי) ליתן לא תעשה על הדבר: בכל מקום אשר תראה – אשר יעלה בלבך אבל אתה מקריב ע"פ נביא כגון אליהו בהר הכרמל:

השהיית מעשר-שני אצלו

ספר דברים פרק יב

(יט) **השֹׁמֵר לְךָ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלְוִי כֹּל יְמֶיךָ עַל אֲדָמְתְּךָ:**

רש"י:

השמר לך – ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך – אבל בגולה אינך מוזכר עליו יותר מעניי ישראלי:

איסור הוספה על פרטי-המצוה

ספר דברים פרק יג

את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו:

רש"י על דברים פרק יג פסוק א

תשמרו לעשות – ליתן לא תעשה על עשה ... חמשה טוטפות בתפלגן וחמשה מינין בלולב ארבע צרכות לזרכת כהנים:

כי בשלשתם בכפילת הכתוב המיותר 'הרווחנו' עי"ז שנתחדש דין חדש נמצא שלא 'בא הכתוב' רק ליתן ל"ת

מה נשתנה א"כ בפסוק זה

שמה ש'בא הכתוב' הוא רק 'ליתן לאו'?

ומאיך יוקשה איפכא:

אמנם לא קדם 'לאו'

לאכילת מעשר בשעריך

אבל קדם 'ציווי של עשה':

ספר דברים פרק יב

(ו) **וַהֲבֵאתֶם שְׂמָה עֲלֵתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי־תֵיכֶם וְאֵת תְּרוֹמַת יְדֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקִרְכֶם וְצֹאנְכֶם: (ז) וְאֶכְלֵתֶם שֶׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְשִׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדֵיכֶם אֲתֶם וּבְתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֵיךָ:**

א"כ אין זה פסוק חריג!

'לא תוכל לאכול'

כי כבר קדם ה'עשה': 'ואכלתם שמה'

[ואין צריך רש"י לפרש כלל]

•

ואם רש"י חושב

שאף שכאן אין שום היבט של 'אי יכולת'

אפשר לומר: 'לא תוכל'

למה לא נאמר כן בכל הלאווין שבתורה?

'בא הכתוב'

ליתן 'לא תעשה' על הדבר'

כך פירש"י בד"ה הקודם

לפלא שבשלשה מקומות בפרשתנו

רש"י מסביר שהתורה באה

להוסיף 'לא תעשה' על ה'עשה'

אבל לא התבטא: 'בא הכתוב'

א. פעולה חסרת תוקף:

"לא יוכל לבכר את בן האהובה"

"לא יוכל לשלח כל ימיו".

ב. דבר שאינו תלוי ברצונו:

"לא תוכל לראות את פני"

"לא תוכל לתת עליך איש נכרי"

"לא תוכל ליבוח את הפסח באחד שעריך"

ג. דבר שכבר נאסר עליך:

"לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה

העדתה בנו לאמר הגבל את ההר"

"לא תוכל להתעלם"

אחר שכבר נאסר: "לא תראה... והתעלמת

ד. הפסוק החריג:

"לא תוכל לאכל בשעריך מעשר הגנך"

[אין כאן 'העדר תוקף' – 'אי-אפשרות

טבעית - גם אין איסור קודם]

מחדש רש"י שגם במקרה כזה

לגיטימי לכתוב 'לא תוכל!'

[ואין זו 'עקירת הפשט' לגמרי]

אבל יוקשה:

א"כ מה הראיה מהיבוס?

שם הרי קדמה השבועה

ולכן 'לא יכלו להורישם'

בגלל 'איסור השבועה' שקדם

אבל בפסוק של מעשרות

מה ימנע ממני

לאכול מעשרות חוץ לירושלים?

אם טרם קדם כאן לאו קודם?

ביצד א"כ הזתר לדוד
לכבוש את עיר יבוס?

לכן הוסיף רש"י:
והוא שנאמר: כי אם הסירך העורים והפסחים.

אמנם בימי כיבוש יהושע
עדיין היה זכרון השבועה 'טרי'
והיה חשש של חילול השם
לכן 'לא יכלו בני יהודה' אז 'להורישם'

אבל בימי דוד אחר כ-800 שנה
פג תוקפה של השבועה וגם זכרונה
ולא הוצרכו רק להסיר את 'המסמך-המרשיע'
אבל מה נענה ל'זקני-היבוסים' שזכרו
מסורתם של הדורות הקודמים?

ולכן ליטע: כך מפורש בפרקי דר' אליעזר

פרקי דרבי אליעזר פרק לה
אברהם חמד המערה לאחוזת קבר אמ' לבני יבוס
לקנות מהם את מערת המכפלה במכר טוב... ולא
קבלו האנשים עליהם... אמרו: אנו יודעים שעתיד
הקב"ה ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האלה,
כרות עמנו שבועה שאין ישראל יורשים את עיר
יבוס כי אם ברצונם

וכשבא דוד אמרו: אין אתה יכול ליכנס בעיר
היבוסית עד שתתיר כל הצלמים הללו שכתוב
עליהם שבועת אות ברית אברהם שנ' כי אם
הסירך העורים והפסחים ויסיר את הצלמים הללו
שכתוב עליהם אות ברית שבועת אברהם

ואחר כך קנה את עיר היבוסית לישראל במכר
זה ובכתב עולם לאחוזת עולם [והיה ברצונם]!

האמנם השבועה לבני חת
בכוחה לבטל מצוות השם: 'זהורשתם'?

אדרבה!

מבאר רבנו:
שבאמת מצד הדין פגה השבועה למפרע
מצד מצוות ה' להורישם

אלא בגלל שבתפישת הפלישתנים הללו:
התעלמות בני ישראל משבועת אברהם אביהם
תגרום ל'חלול השם' [כמו ב'גבעונים']

וכיוון ש'אינן רשאים לחלל את השם'
הרי 'לא יכלו להורישם'
העדר יכולת מצוותית
לקיים 'והורשתם'

השבועה לעפרון
ולא השבועה לאבימלך!

רש"י בפרשתנו מנמק 'אי היכולת'
בגלל שבועת אברהם לעפרון
ולא כבפירושו ביהושע
בגלל השבועה לאבימלך

לא רק עשה עשה לאבימלך
הקצרה רק עשה דורות

אלא בעיקר
כי בהפרת השבועה לעפרון
שהיתה תנאי במכירת המכפלה
יתברר שאבות האומה קבורים
באחוזת קבר שאינה שלהם
וכדי בזיון וקצף

העדר 'יכולת-מצוותית'

מחדש הרבי בטעמו של רש"י:
מאחר ש'אכילת מע"ש וקדשים'
היא עצמה 'מצוה'

היה מקום לטעות
שדין מקום-אכילתן הוא מצוה נוספת

במידה שנאנס מלהעלותם לירושלים
עדיין אין זה מבטל קיום מצוות אכילה

'בא הכתוב'
למרות שאין כאן שום היבט
של 'העדר יכולת'
לא 'העדר תוקף' / לא דבר שאינו תלוי ברצונו /
ואפילו לא בגלל איסור קודם/
לחדש

ש'לא תוכל' לקיים מצוות אכילה
מאחר ש'אינך רשאי'
אזי אין לך 'יכולת-מצוותית'

הראיה מהיבוסים:

עפ"ז יובן שרק הראיה מהיבוסים
היא הכי מתאימה למקרה שלנו!

כי גם שם ישנו ציווי:
'והורשתם את כל יושבי הארץ'
והיה מקום לחשוב

שגם אם תופר שבועת אברהם לבני חת

עדיין ישנה 'יכולת מצוותית' לקיום 'והורשתם'
מחדש הכתוב: 'ולא יכלו בני יהודה להורישם'
כי 'אינן רשאים' מבטל את 'יכולת קיום המצוה'!